

Запорожець Олександр Олександрович, аспірант кафедри філософії, соціології та політології, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна
e-mail: zaporozhetszoo@gmail.ua
ORCID ID: 0009-0002-5044-4403

АНТИДЕМОКРАТИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ В РИТОРИЦІ ПРАВИХ ПОПУЛІСТСЬКИХ ПАРТІЙ ЄС

Стаття аналізує антидемократичні тенденції в риториці правих популістських партій ЄС, які дедалі більше впливають на політичний спектр. Особливу увагу приділено націоналістичним, антиглобалістичним та антиімміграційним поглядам, які загрожують демократичним інститутам. Автор намагається визначити причину піднесення правих популістичних партій в ЄС та проаналізувати їхню риторику.

Ключові слова: *праві популістські партії, ЄС, націоналізм, електорат, демократія, вибори.*

Постановка проблеми. Після останніх виборів до Європарламенту спостерігається зміцнення позицій правих популістів на теренах європейської політики, що вкладається в загальну картину значного зростання правого крила Європейського парламенту.

Якщо говорити про парламент скликання 2019–2024 рр., то з семи політичних груп до правих та радикально правих можна віднести лише дві, причому далеко не найчисельніші: Ідентичність та демократія (Identity and Democracy Group) і Європейські консерватори та реформісти (European Conservatives and Reformists Group). За даними офіційного сайту Європарламенту, до першої групи входило 69 депутатів а до другої – 49. Тобто разом до правого крила входило 118 депутатів із 720 [4].

На цьогорічних виборах ситуація дещо змінилася. За даними офіційного сайту, Європарламент скликання 2024–2029 рр. представлений уже вісьмома партіями, серед яких три є правими. До правого спектра входять такі партії: Європейські консерватори та реформісти (European Conservatives and Reformists Group) – 78 місць; Патріоти за Європу (Patriots for Europe) – 84 місць; Європа суверенних націй (Europe of Sovereign Nations) – 25 місць. Тобто ми можемо спостерігати, що популярність правих партій зросла. Цього

разу загальна кількість депутатів у таких партія сягає 178 місць, що на 68 місць більше, ніж на минулих виборах [4].

Власне, ця статистика свідчить про збільшення підтримки правих та право-популістських партій серед електорату, хоча кількість депутатських крісел зросла не кардинально, проте викликає зацікавлення зростання популярності вищезазначених партій в окремих країнах, таких як Франція чи Німеччина, де праві популісти здобувають все більшої популярності. Так, до прикладу, французький виборець віддав найбільшу кількість голосів за Національне об'єднання, яке отримало майже третину всіх голосів у країні (30 з 80), у той же час центристська коаліція, яка на той момент мала більшість у національному парламенті, отримала всього лише 13 місць. Усі члени Національного об'єднання входять до групи «Патріоти за Європу» [4].

Результат останніх виборів до парламенту може свідчити про те, що європейського виборця не влаштовує політична та соціально-економічна ситуація, яка складається останнім часом на території ЄС. Адже чим більше електорат звертає свою увагу на радикальний сегмент політичного спектра, тим більше це відображає бажання до змін. Таким чином, вважали б за доцільне звернути увагу на риторику правого флангу європейської політики, щоб зрозуміти, що саме цікавить виборця.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню цієї проблематики у вітчизняному науковому дискурсі приділено недостатньо уваги, і більшою мірою вона є предметом зацікавлення іноземних вчених. Питання популізму турбує вчених вже досить довгий час, зокрема Н. Урбінаті в своїй книзі «Я – народ» пише, що популізм – це вже не просто спосіб досягнення своїх цілей для політиків, а «популізм слід розглядати як нову форму представницького правління, засновану на прямих відносинах між лідером і тими, кого лідер визначає як “хороших” або “правильних” людей» [14, с. 41]. Також серед вчених є думка, що зростання популярності правопопулістських політиків призводить до того, що й так звані «мейнстрімні» політики також починають послуговуватися популістськими прийомами в своїй риториці [3, с. 12]. Флоріс Біскамп пояснює, що, на його думку, зростання популярності правого флангу європейської політики може бути відповіддю на панування лівих ідей на території ЄС, таким чином чим більш виборці невдоволені політикою своїх країн, тим швидше набирають популярності праві популісти [2, с. 143].

Формулювання цілей. Метою цієї роботи є дослідження риторики правих націоналістичних партій та причин, що сприяли зростанню цих партій на прикладах «Альтернатива для Німеччини» (АДН) та «Національне об'єднання». Ці партії були обрані через їхнє значне зростання за останнє десятиліття, що зробило їх важливими гравцями на політичному ландшафті своїх країн і привернуло увагу як науковців, так і політиків.

Виклад основного матеріалу. Однією з країн про яку варто говорити в першу чергу в контексті посилення націоналістів, є Франція, адже результат у 30 місць в Європарламенті говорить нам про сильну підтримку французами Марі Ле Пен та її партії «Національний фронт» [4]. У грудні 2023 р. в опитуванні третина населення Франції заявила, що підтримує ідеї Ле Пен, що є найвищим показником з середини 2010-х рр., а ще 43% заявили, що «Національне об'єднання» зараз здатне керувати державою, на відміну від 25%, коли Марін Ле Пен очолила партію у 2011 р. [6, с. 86].

По суті, можна стверджувати, що Марі Ле Пен протягом 2010-х нарощувала свою підтримку, зокрема вона значно покращила свій результат у другому турі з 33,9% на президентських виборах 2017 р. до 41,45% голосів на президентських виборах 2022 р. [10, с. 73].

Основна політика Народного фронту ґрунтувалася на економічних та соціальних питаннях. Також партія відображала деякі риси радикальних правих популістських партій: збереження національного суверенітету, водночас тонко ставлячи під сумнів імміграцію та ЄС. 2022 р. політична кампанія продовжує використовувати популістську риторіку. Ле Пен критикує Еммануеля Макрона за те, що він не представляє «народ». Вона звинувачує президента і чинний уряд у тому, що вони є корумпованою елітою, яка дає обіцянки, яких не може виконати. Вона засуджує чинну владу за нехтування соціальними питаннями, такими як криза вартості житла, економічна безпека, високі ціни на газ і соціальна несправедливість. Це свого роду соціальний популізм. Ле Пен безпосередньо реагує на інтереси «народу», та, по суті, паразитує на них, надаючи соціальні пільги. Для того щоб народ був по-справжньому почутий, необхідно «повернути владу народу» (пряма демократія) [6, с. 87]

Прикладом популізму можна назвати випадок, коли голова партії «Народний фронт» під час президентської кампанії 2022 р. стверджувала, що вона буде керувати країною шляхом референдуму, оминаючи парламент і конституційний уряд. Наприклад, вона хотіла б, щоб «народ» вирішував питання пенсійного віку у Франції. Якщо народ бажає низького пенсійного віку, то обов'язком президента є дотримання цього бажання. У 2023 р. президент ще більше підвищив пенсійний вік – з 62 до 64 років – без консультацій із народом і навіть парламентом. Підсумовуючи, можна сказати, що Ле Пен намагається використовувати в своїй виборчій риторичі образ представниці інтересів народу, власне, для цього й використовується популістський наратив щодо прямої демократії. Одним із гасел останньої президентської кампанії стало «Поверніть країну французам» [5, с. 47].

Варто підкреслити, що євроскептичні настрої, стають більш поміркованими в політичному порядку денному. У 2022 р., як і в 2017-му, Марін Ле Пен продовжує виступати за міжурядовий ЄС. Вона більше не виступає за вихід

з єврозони чи ЄС. У попередні роки для Національного фронту було вкрай важливо відновити франк, одночасно просуваючи повний вихід з ЄС. На відміну від 1970-х, 1980-х і 1990-х рр., питання імміграції не було в центрі уваги на виборах 2022 р. [6, с. 90]. Проте Народний фронт продовжує заперечувати радикальний ісламізм, водночас сприяючи інтеграції легальних іммігрантів у французьке світське суспільство. Наприклад, Ле Пен хотіла заборонити носіння мусульманських хусток у всіх громадських місцях, вона визначає хустку як символ тоталітарної ідеології та джерело придушення прав жінок. Щоб розширити свою електоральну підтримку, вона також намагається апелювати до виборців-геїв, спираючись на гомофобію ісламу. Ле Пен продовжує підкреслювати незахищеність ісламу та його несумісність із секуляризмом.

Попри свої радикальні погляди на президентських виборах 2022 р. Марін Ле Пен була найсерйознішим опонентом Макрона. Можна було припустити, що вторгнення Росії в Україну, яке почалося менш ніж за два місяці до першого туру голосування, може зашкодити Ле Пен і зменшити підтримку Національного об'єднання. Ле Пен була прихильницею російського президента, відкидала НАТО як анахронізм і, як стверджується, отримувала фінансування від російського уряду. Однак Ле Пен засудила вторгнення, і це питання, схоже, мало вплинуло на її популярність. За словами Івальді [6, с. 88], «Марін Ле Пен успішно уникла звинувачень у симпатіях до Путіна, пом'якшивши свій націоналізм і підкресливши натомість свою соціал-популістську програму, яка ставить на перший план егалітарний соціальний захист та економічний націоналізм», і ця тактика «дозволила їй експлуатувати пов'язані з війною питання енергетики та зростання цін». У першому турі голосування Ле Пен отримала рекордні для партії 23% голосів і посіла друге місце після Макрона.

У другому турі Ле Пен повторила свою основну тезу: глобалістські еліти поставили під загрозу Францію, і лише Ле Пен та її партія можуть зупинити руйнування французької культури та ідентичності. На кону на виборах, за словами Ле Пен, «не просто політичне рішення», а «вибір суспільства, навіть вибір цивілізації», припускаючи, що голос за Макрона – це голос за інкорпорацію Франції в ісламську цивілізацію, Ле Пен, з іншого боку, пообіцяла, що в разі перемоги її партія «захистатиме французьку мову, нашу культуру, нашу цивілізацію», «світське суспільство» та «рівність між чоловіками і жінками».

Крім того, вона «захистить людей від влади грошей» і забезпечить, щоб Франція залишалася суверенною державою. Використовуючи популістську антиелітарну риторику, вона пообіцяла, що в разі її обрання до «проігнорованих» громадян Франції будуть дослухатися, що вона забезпечить законність і порядок, що «молоде покоління» знайде в ній захисника і що французи знову зможуть без страху висловлювати свої політичні погляди. Вона також

пообіцяла вирішити імміграційну проблему Франції, впоратися з національною проблемою «мігрантів» і відновити «процвітання і велич Франції».

У передбачуваній битві за цивілізацію, якою були французькі вибори 2022 р., бачення Макрона про Францію як домівку космополітичної європейської цивілізації виявилось більш популярним, аніж націоналістична концепція Ле Пен про французьку цивілізацію як секуляризоване юдео-християнство. Це не означає, що Ле Пен є відпрацьованою силою у французькій політиці. Опитування у квітні 2023 р. показало, що Ле Пен користується найбільшою підтримкою серед імовірних кандидатів на посаду президента у 2027 р. і що якби вибори відбулися в той час, коли проводилося опитування, Ле Пен набрала б найбільше голосів у першому турі і мала б шанси на перемогу у другому турі. Звичайно, президентство Ле Пен у Франції малоймовірно. Однак її незмінна популярність демонструє гнів французького електорату щодо Макрона, лівих і правих центристів, а також широку привабливість правого цивілізаційного популізму Ле Пен.

У Франції Марін Ле Пен стверджує, що еліти традиційних правлячих партій проігнорували інтереси «народу», зрадили французьку культуру і підірвали її цивілізацію. Однак Ле Пен не використовує цілком послідовну мову, описуючи цивілізацію, до якої належить французький народ. Іноді французи мають свою власну унікальну цивілізацію, у той час як в інших випадках французи належать до християнської цивілізації [7, с. 834]. Однак Ле Пен послідовна в описі Франції як християнської, але секуляризованої нації, що належить до західної цивілізації. Вона також описує двох основних ворогів Франції та її секуляризованої християнської культури: глобалізм та ісламський фундаменталізм. Таким чином, глобалісти і мусульмани зображуються як вороги Франції і складають основні аутгрупи, сконструйовані в дискурсі Ле Пен.

Глобалісти, на думку Ле Пен, є аморальними, оскільки вони вирішили знищити Францію, дозволивши масову імміграцію з мусульманських країн, заохочуючи мультикультуралізм і споживацтво. Хоча Ле Пен описує іслам як регресивну соціальну силу, ворожу до євреїв, жінок і гомосексуалістів, її рішення проблеми ісламського фундаменталізму полягає не в заохоченні масового навернення до християнства, а в зміцненні віротерпимості шляхом заборони носіння релігійного одягу в громадських місцях. Це демонструє, як її прихильність до збереження християнських цінностей у Франції включає в себе дивовижне поєднання християнства і світськості, так, ніби обидва ці поняття є цілком сумісними. Її батько, звичайно, розумів секуляризм як загрозу гегемонії християнської віри і культури у Франції. Для неї релігійність мусульман становить серйозну загрозу, загрозу, яку не можна вилікувати більшою релігійністю (хоч і християнського штибу), але ув'язненням ісламу в приватній сфері через секуляризацію.

Ще однією великою правопопулістською партією в ЄС є АДН (Альтернатива для Німеччини). Після відновлення парламентської демократії ультраправі партії тривалий час відігравали незначну роль у політиці (західної) Німеччини. На федеральному рівні жодній ультраправій або правій популістській партії не вдалося подолати 5%-й виборчий бар'єр для проходження до Бундестагу. На федеральних виборах 2013 р. новостворена права партія «Альтернатива для Німеччини» (АДН) не змогла подолати цей бар'єр, отримавши 4,7% голосів. Згодом АДН продовжила здобувати електоральну підтримку і закріпилася в кількох земельних парламентах, хоча й зазнала дедалі більшої радикалізації та сильного зсуву вправо в контексті європейської міграційної кризи 2015 р. На наступних федеральних виборах у 2017 р. АДН отримала 12,6% голосів і вперше увійшла до Бундестагу як третя за величиною парламентська група і найсильніша опозиційна партія. На виборах 2021 р. АДН знову увійшла до Бундестагу з 10,3% голосів. Крім того, АДН наразі є представленою в 14 з 16 земельних парламентів Німеччини та в Європейському парламенті [2, с. 143]. Заснована на початку 2013 р. як соціал-консервативна партія з м'якими євроскептичними поглядами, АДН дедалі більше зміщувалася вправо і перетворилася на популістську праворадикальну партію з чітко вираженою антиімміграційною, антибіженською та антиісламською платформою.

Цей ідеологічний зсув у бік ультраправих також проявився у значних змінах у мові, яку АДН використовує у своїх промовах, партійних маніфестах і постах у соціальних мережах, де все частіше вживаються слова, пов'язані з ісламом, міграцією та нацією (Німеччиною). Частина АДН також співпрацює з ксенофобським рухом PEGIDA («Патріотичні європейці проти ісламізації Заходу»), який організовує антиіммігрантські мітинги. На мітингах PEGIDA виступали відомі члени АДН, такі як Бйорн Хьокке, фактичний лідер ультраправої фракції АДН «Крило», яка перебувала під наглядом Федерального відомства з охорони конституції як «забезпечена крайня права загроза вільному демократичному конституційному ладу». Хоча цю фракцію було офіційно розпущено у 2020 р. як найголовнішу федеральну партію, кілька земельних об'єднань АДН та молодіжна організація АДН продовжують класифікуватися національними спецслужбами як «об'єкт розширеного розслідування з метою перевірки підозри» у правому екстремізмі.

У вищевикладеному контексті можна стверджувати, що АДН являє собою популістську праворадикальну партію. Популізм серед західних ультраправих партій можна розуміти як політизацію «чистого народу» проти «корумпованої еліти», що відображає дихотомічне розуміння суспільства.

У період з 2015 по 2019 рр., АДН стрімко набирала підтримку серед ультраправих ентузіастів. Цьому значною мірою сприяла їхня відкрита ісламо-

фобська та антиіммігрантська риторика. Світова спільнота, як і багато німців, були шоковані популярністю цих поглядів і успіхом найбільш відверто расистської німецької партії з часів нацизму. Успіх ісламофобії АДН, ґрунтувався на занепокоєнні щодо загроз німецькому суспільству і способу життя. Ці переконання були частково вкорінені в більш ніж п'ятдесятирічній міграції до Німеччини з Середземноморського регіону, особливо з Туреччини [3, с. 21].

Слід зважати й на успіх правих у Німеччині під час виборів до місцевих органів самоврядування (ландтаг). Так, на нещодавніх виборах у Тюрингії партія АДН набрала найбільше голосів – 32,8%, що дало їй 32 крісла в місцевому парламенті, хоча цього замало, для того щоб партія змогла протягувати рішення самостійно, адже для формування коаліції необхідно 42 депутати, проте це надзвичайно великий успіх правих, особливо в Німеччині [11].

Успіх АДН ставить питання про те, як існуючі «традиційні» партії та їхні політики реагують на цього нового популістського конкурента праворуч від них і поведуться з ним. Спочатку, після проходження АДН до Бундестагу та різних земельних парламентів, усі основні партії намагалися наголосити на створенні санітарного кордону проти АДН, виключаючи будь-яку формальну співпрацю.

На муніципальному та земельному рівнях можна було спостерігати все більші ознаки незначної співпраці між відомими партіями та АДН, а також відхід від ситуативної толерантності: хоча офіційних коаліцій досі не було сформовано, основні партії обирали кандидатів від АДН на парламентські посади та обговорювали пропозиції АДН в індивідуальному порядку.

Мабуть, найбільше порушення цієї політики відмови від співпраці сталося у федеральній землі Тюрингія в лютому 2020 р., коли Томас Кеммеріх із ліберальної СДПН був обраний міністром-президентом за допомогою голосів АДН та консервативного ХДС. Кеммеріх швидко був змушений піти у відставку через масові протести громадськості та опір з боку федерального керівництва СДПН та ХДС. Це ілюструє труднощі, з якими стикаються партії та окремі політики у відповідь на стійкий успіх АДН на виборах, особливо в деяких східнонімецьких землях, де АДН неодноразово вдавалося набрати близько або більше 25% голосів. Формування урядових коаліцій, а також функціонування парламентських процедур стають дедалі складнішими. Це порушує питання про те, чи можуть партії та окремі політики вдатися до стратегії пристосування до АДН [13, с. 140].

Достатньо великий вплив на європейську політику мав COVID-19, вплив якого не обійшов і німецьких націоналістів. Так, АДН прийняла новинний слоган і висвітлила ключові питання, пов'язані з COVID-19, навколо яких вони зосередили свою кампанію, і, що важливо, це також ознаменувало по-

вернення до концепції «нормальності» як центральної для їхньої стратегії. Пропаганда повернення до «нормальності» та ідеалізованої версії «німецької національної ідентичності», якою б вона не була, була центральною в маркетинговій та передвиборчій стратегії АДН [1, с. 500].

Із прийняттям нового гасла у 2021 р. нормальність стала центральним елементом їхніх меседжів. «Deutschland Aber Normal» – їхнє гасло, що дослівно перекладається як «Німеччина, але нормальна». У відеороликах АДН «нормальність» означає кінець ізоляції, кінець маскування і повернення до повсякденного життя. «Існує партія, – йдеться в одному з відео, з текстом, що миготить на екрані, і драматичною музикою на задньому плані, – яка виступає за найбільш нормальні речі у світі: безпечні кордони. Стабільні гроші. Закон і порядок. Процвітання для всіх. Партія, яка цікавиться реальними проблемами нормальних людей». «Нормальність» у розумінні АДН на той час полягала у припиненні карантину через COVID-19, але водночас вона була чимось більшим [2, с. 140].

Ще в одному ролику привертає увагу те, як АДН намагалася пов'язати концепцію нормальності під час кризи COVID-19 з темами своїх попередніх кампаній. Наприклад, «нормальність» під час пандемії, як вони її описували, не була новою концепцією, а, радше, такою, що передбачала обмеження для мусульманських біженців та іммігрантів. Щоб повернутися до нормального життя, ідеться в одному з відео, «нелегальні та злочинні мігранти мають бути депортовані».

Анімаційні ролики, що супроводжують такі заяви, завжди зображують поліцейських білими, добрими на вигляд чоловіками, а іммігрантів – агресивними на вигляд людьми з Близького Сходу, які бездіяльно тиняються без діла. В інших відео іммігранти-мусульмани зображуються як такі, що не бажають інтегруватися в німецьку культуру, і стверджується, що єдині іммігранти, яких слід пускати в країну, – це ті, хто відмовиться від власної рідної культури і традицій. «Нормально означає фактично депортувати 300 000 іноземців, які повинні покинути країну, – йдеться в одному з відеороликів. – Для всіх, хто легально перебуває тут, ми дамо зрозуміти: тут діє німецька культура!». Ця переможна заява супроводжується зображенням жінки в паранджі, яку безцеремонно перекреслюють червоним хрестиком і замінюють на зображення словника німецької мови [3, с. 30].

У попередніх кампаніях АДН мусульманські біженці та іммігранти зображувалися як загроза німецькій культурі через їхню нібито несумісність із «традиційною» німецькою сім'єю та «традиційними» німецькими цінностями. Під час пандемії цю загрозу було знов підкреслено, із новим акцентом на несумісності біженців із нібито невід'ємними німецькими цінностями безпеки та працьовитості. Хоча АДН підтримала криміналізацію тих, кого

вони вважали нелегальними іммігрантами, це протиставлялося політиці ізоляції, яку вони зобразили як несправедливий напад на нормальних німецьких громадян. Наприклад, у відеоролику, що закликає до припинення необхідної ізоляції через COVID-19, показано, як поліцейські спостерігають за іграми дітей і виписують штрафи батькам, які дозволяють їм грати надто близько один до одного. «Більше ніяких ізоляцій! Ніколи більше», – каже оповідач. «Нормальним є полювання на злочинців та екстремістів, а не на дітей!» [3, с. 31]. Така думка не є унікальною для АДН. Як і у випадку з іншими популістськими партіями, підтримка АДН значною мірою зумовлена недовірою до політичних інститутів. Оскільки популізм ґрунтується на ідеї про те, що якась група зазнала кривди, він часто формується або консолідується після певної кризи, яка надихає почуття відчуження та загрози «нормальності». Як уже зазначалося, хвороби здавна слугували поживою для теорій змови та ксенофобії, оскільки невидиму й абстрактну загрозу вірусу важко усвідомити, і вона породжує почуття безсилля та втрати контролю.

Висновки. З огляду на описане вище можна дійти висновку, що імміграція та економічна нестабільність є важливими факторами, що сприяють зростанню АДН та Народного фронту. У літературі коротко згадуються фактори з боку пропозиції, пояснення, які припускають, що інституційні недоліки можуть відігравати певну роль у виборчій поведінці. Зниження ефективності таких інституцій, як Європейський Союз, потенційно може сприяти тому, що електорат підтримає антиурядові партії, такі як АДН та Народний фронт, як такі, що допоможуть у вирішенні тих питань, які вже тривалий час тривожать виборця, а саме міграційна проблема, питання вартості житла, економічні проблеми. Зокрема, АДН часто в своїх роликах звертається до проблематики зеленого переходу та можливості Німеччини поновити ядерну енергетику.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асірян С. Р., Белей О. І., Дулепа В. П. «Дефіцит демократії» у Європейському Союзі: сучасний стан і шляхи вирішення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 499–501.
2. Biskamp F. A societal shift to the right or the political mobilisation of a shrinking minority? Explaining rise and radicalisation of the AfD in Germany. *International Journal of Public Policy*. 2024. Vol. 17, No. 3. P. 139–165.
3. Esguerra E. Accommodation of Right-Wing Populist Rhetoric: Evidence From Parliamentary Speeches in Germany. *Discussion Paper*. Berlin, 2023. № 435. P. 1–55.
4. European parliament: Election results URL: <https://results.elections.europa.eu/en/european-results/2024-2029/> (дата звернення: 25.07.2024).

5. Meszaros G. Abusive Neo-Militant Democracy and the Case of the 'State of Migration Emergency' in Hungary. *Populism and migration* / Editor: Gedő É., Szénási É. Paris : Éditions L'Harmattan, 2022. P. 161–175.
6. Ivaldi G. The Populist Radical-Right Turn of the Mainstream Right in France. *The transformation of the mainstream right and its impact on (social) democracy* / Editor: Rosalyne C. Brussels : Policy study, 2024. P. 80–93.
7. McDonnell D., Ondelli S. The language of right-wing populist leaders: Not so simple. *Perspectives on Politics*. 2022. Vol. 20, No. 3. P. 828–841.
8. McDonnell D., Ondelli S. The Distinctive Vocabularies of Right-Wing Populists. *Government and Opposition*. 2024. Vol. 53, No. 3. P. 1–23.
9. Mach Z. Right-wing populism, Euroscepticism, and neo-traditionalism in Central and Eastern Europe. *The Right-Wing Critique of Europe* / Editor: Sondel-Cedarmas J. Bert F. New York : Routledge, 2022. P. 22–31.
10. Morieson N. USA, France and Poland: Christian Civilizational Populism. *Civilizational Populism in Democratic Nation-States*. Singapore / Editor Yilmaz I. Burwood : Palgrave Macmillan, 2023. ch 3. P. 61–104.
11. Правопопулістська АДН перемогла на виборах у Тюрингії. URL: <https://www.dw.com/uk/alternativa-dla-nimeccini-peremogla-na-viborah-u-turingii/a-70107288> (дата звернення: 05.09.2024).
12. Shroufi O., De Cleen B. Far-right intellectual discourse about populism: the case of the German Institut für Staatspolitik. *Journal of Political Ideologies*. 2024. Vol. 29, No. 2. P. 330–351.
13. Sutterová D., Kopeček V. Shifting Narratives of the Alternative for Germany. *Univerzita Obrany. Ustav Strategických Studií. Obrana a Strategie*. 2024. Vol. 24, No 1. P. 87–105.
14. Urbinati N. Me the people: How populism transforms democracy. London : Harvard University Press, 2019. 265 p.
15. Weisskircher M. Direct Democracy and the Impact of the Alternative for Germany (AfD)? «Populist» Demand for Popular Sovereignty as Latent Political Conflict. *Sovereignty in Conflict: Political, Constitutional and Economic Dilemmas in the EU* / Editor: Rone J. Cham : Springer International Publishing, 2023. P. 143–164.

REFERENCES

1. Asiryanyan, S.R., Beley, O.I., Dulepa, V.P. (2020). Defitsyt demokratyy u Yevropeys'komu Soyuzi: suchasnyy stan i shlyakhy vyrishennya [Deficit of democracy in the European Union: Current state and solutions]. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal – Legal scientific electronic journal*, 8, 499–501 [in Ukrainian].
2. Biskamp, F. (2024). A societal shift to the right or the political mobilisation of a shrinking minority? Explaining rise and radicalisation of the AfD in Germany. *International Journal of Public Policy*, 17(3), 139–165.
3. Esguerra, E. (2023). Accommodation of right-wing populist rhetoric: Evidence from parliamentary speeches in Germany. *Discussion Paper*, issue 435, 1–55.

4. European parliament: Election results Data onvlenia: 25, 2024. URL: <https://results.elections.europa.eu/en/european-results/2024-2029/>
5. Meszaros, G. (2022). Abusive neo-militant democracy and the case of the 'state of migration emergency' in Hungary. *Populism and migration* É. Gedő & É. Szénási (Eds.), Paris: Éditions L'Harmattan, 161–175.
6. Ivaldi, G. (2024). The populist radical-right turn of the mainstream right in France. *The transformation of the mainstream right and its impact on (social) democracy*. C. Rosalyne (Ed.), Brussels: Policy Study, 80–93.
7. McDonnell, D., Ondelli, S. (2022). The language of right-wing populist leaders: Not so simple. *Perspectives on Politics, Vol. 20, 3*, 828–841.
8. McDonnell, D., Ondelli, S. (2024). The distinctive vocabularies of right-wing populists. *Government and Opposition, Vol. 53, 3*, 1–23.
9. Mach, Z. (2022). Right-wing populism, Euroscepticism, and neo-traditionalism in Central and Eastern Europe. *The right-wing critique of Europe*. (Eds.) J. Sondel-Cedarmas & F. Bert. New York: Routledge, 22–31.
10. Morieson, N. (2023). USA, France and Poland: Christian civilizational populism. *Civilizational populism in democratic nation-states* (Ed.) I. Yilmaz. Singapore: Palgrave Macmillan, 61–104.
11. Pravopopulists'ka AdN peremohla na vyborakh u Tyurnhiyi. (2024, September 5). *DW*. Retrieved from <https://www.dw.com/uk/alternativa-dla-nimeccini-peremogla-na-viborah-u-turingii/a-70107288> [in Ukrainian].
12. Shroufi, O., De Cleen, B. (2024). Far-right intellectual discourse about populism: The case of the German Institut für Staatspolitik. *Journal of Political Ideologies, Vol.29,2*, 330–351.
13. Sutterová, D., Kopeček, V. (2024). Shifting narratives of the Alternative for Germany. *Univerzita Obrany. Ustav Strategických Studií. Obrana a Strategie. Vol.24, 1*, 87–105.
14. Urbinati, N. (2019). *Me the people: How populism transforms democracy*. London: Harvard University Press.
15. Weisskircher, M. (2023). Direct democracy and the impact of the Alternative for Germany (AfD): «Populist» demand for popular sovereignty as latent political conflict. *Sovereignty in conflict: Political, constitutional and economic dilemmas in the EU*. (Ed.) J. Rone, Cham: Springer International Publishing, 143–164.

Zaporozhets Oleksandr Oleksandrovych, Postgraduate Student of the Department of Philosophy of Sociology and Political Science, State University of Trade and Economics, Kyiv

DEMOCRATIC TENDENCIES IN THE RHYTHORIC OF RIGHT-WING POPULIST PARTIES

The article analyzes anti-democratic tendencies in the rhetoric of right-wing populist parties in the EU, which are increasingly affecting the political spectrum. Particular

attention is paid to nationalist, anti-globalization and anti-immigration views that threaten democratic institutions. The author tries to identify the reasons for the rise of right-wing populist parties in the EU and analyze their rhetoric.

Keywords: *right-wing populist parties, EU, nationalism, electorate, democracy, elections.*

